

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky vo veci starostlivosti súdu o maloletú **S.**, zastúpenú kolíznym opatrovníkom Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny v Martine, Novomeského č. 4, Martin, dieťa rodičov, matky **Z. H.**, zastúpenej JUDr. Andreou Cisárovou, advokátkou v Bratislave, Kominárska č. 2, 4 a otca **J.**, zastúpeného JUDr. Jozefom Herbulákom, advokátom v Trenčíne, Brnianska č. 1K, **o nariadenie návratu maloletého dieťaťa do krajiny obvyklého pobytu**, vedenej na Okresnom súde Bratislava I pod sp.zn. 1 P 242/2010, o dovolaní matky maloletého dieťaťa proti uzneseniu Krajského súdu v Bratislave z 25. januára 2011, sp.zn. 11 CoP 10/2011, takto

r o z h o d o l :

Najvyšší súd Slovenskej republiky uznesenie Krajského súdu v Bratislave z 25. januára 2011 sp.zn. 11 CoP 10/2011 a uznesenie Okresného súdu Bratislava I z 18. novembra 2010 č.k. 1 P 242/2010-224 **z r u š u j e** a vec vracia Okresnému súdu Bratislava I na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Bratislava I uznesením z 18. novembra 2010, č.k. 1 P 242/2010-224 nariadil návrat maloletej **S.** do krajiny obvyklého pobytu **Š.** Štátu náhradu trov konania nepriznal a o trovách konania účastníkov rozhodol tak, že nemajú právo na ich náhradu. Rozhodnutie odôvodnil tým, že na základe otcom dieťaťa podaného návrhu a po vypočutí rodičov maloletej

dospel k záveru, že v danej veci boli splnené podmienky na nariadenie návratu maloletej do krajiny jej obvyklého pobytu, t.j. do Š.. Pokiaľ ide o určenie obvyklého pobytu dieťaťa, vychádzal z čl. 3 Dohovoru o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí prijatého v Haagu dňa 25. októbra 1980, publikovaného v oznámení Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky pod č. 119/2001 Z.z. (ďalej len „Dohovor“), keď mal v konaní preukázané, že maloletá sa narodila z mimomanželského vzťahu rodičov na Slovensku, na základe rozhodnutia oboch rodičov sa matka presťahovala približne dva mesiace po narodení maloletej do Š., kde od júla 2009 do 21. júla 2010 žila v spoločnej domácnosti s otcom dieťaťa. Z uvedeného mal preukázané, že dieťa nadobudlo rozhodnutím oboch rodičov obvyklý pobyt na území Š., pričom rozhodnutie vytvoriť kompletnú rodinu a spolužitie v jednej domácnosti v mieste bydliska otca matka v konaní potvrdila. Podľa názoru súdu prvého stupňa existenciu takto nadobudnutého obvyklého pobytu nebolo možné vyvrátiť obranou matky, že dieťa absolvovalo povinné očkovania na Slovensku, kde matka chodila na krátkodobé pobyty, alebo úmyslom niekedy v budúcnosti žiť spoločne na Slovensku. Úmysel matky žiť v Š. taktiež preukazuje jej prihlásenie k trvalému pobytu, zdravotné poistenie, hľadanie si zamestnania, štúdium na vysokej škole, taktiež i prihlásenie dieťaťa do predškolského zariadenia, ktoré malo začať navštevovať od septembra 2010. Po určení obvyklého pobytu dieťaťa súd prvého stupňa sa zaoberal otázkou výkonu rodičovských práv k maloletej, pričom zistil, že rodičovské práva a povinnosti k maloletej po jej narodení nadobudli obaja rodičia, od júla 2009 ich spoločne vykonávali v spoločnej domácnosti v Š.. Neprihliadol na tvrdenie matky, že otec svoje rodičovské práva nevykonával, keďže osobnú starostlivosť o dieťa v tak útlom veku počas pracovnej zaneprázdnenosti otca vykonávala ona na materskej dovolenke. V tomto smere poukázal na Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, podľa ktorého pojem opatrovnícke právo zahŕňa práva a povinnosti súvisiace s osobnou starostlivosťou o dieťa, najmä právo určiť miesto obvyklého pobytu dieťaťa. V ďalšom súd skúmal, či skutočne došlo k neoprávnenému premiestneniu dieťaťa matkou dňa 21. júla 2010 zo Š. na územie Slovenskej republiky. Mal preukázané najmä výsluchom oboch rodičov, že k neoprávnenému premiestneniu dieťaťa matkou v zmysle Dohovoru skutočne došlo, keďže matka v čase odchodu na Slovensko dňa 21. júla 2010 nebola rozhodnutá, že sa do Š.

nevráti, ale rodičia sa dohodli, že matka tak, ako aj trikrát predtým, vycestuje na Slovensko na krátkodobý pobyt z dôvodu zdravotnej prehliadky dieťaťa a navštívi rodinu, s čím otec súhlasil a zakúpil jej letenku. Otec matke súhlas na zmenu obvyklého pobytu dieťaťa nikdy nedal, ani pred jej odchodom dňa 21. júla 2010 dať nemohol, ako matka uvádzala, keďže v tom čase ani ona sama nevedela, že sa do Š. už definitívne nevráti. Potom, ako matka túto skutočnosť otcovi oznámila, tento sa okamžite dňa 4. augusta 2010 obrátil na príslušné orgány so žiadosťou o návrat dieťaťa do krajiny obvyklého pobytu. Po ustálení obvyklého pobytu dieťaťa a preukázaní skutočnosti, že došlo k neoprávnenému premiestneniu dieťaťa z krajiny obvyklého pobytu zisťoval, či v zmysle čl. 13 Dohovoru existujú iné závažné skutočnosti, pre ktoré by návrat maloletej nemohol nariadiť, pričom takéto závažné skutočnosti nezistil. Podľa názoru prvostupňového súdu matka v konaní nepreukázala svoje tvrdenia o fyzickom a psychickom týraní seba, alebo maloletej zo strany otca, nezistil ani žiadne existujúce nebezpečenstvo, že by návrat dieťaťa vystavil fyzickej alebo duševnej ujme alebo ho inak priviedol do neznesiteľnej situácie. Pokiaľ sa matka v konaní odvolávala na vyjadrenie Krízového Centra Žena v tiesni v Martine, ktorého je klientkou od 26. augusta 2010 a z ktorého vyplýva, že bola zaradená do prvej skupiny pre zastrašovanie, vyhrážanie sa a fyzické útoky, toto za relevantný dôkaz nepovažoval, v tejto súvislosti poukázal na samotnú výpoveď matky, z ktorej vyplynulo, že ju jej partner fyzicky nikdy nenapadol, že z jeho strany išlo o určitý psychický nátlak, ktorého intenzitu však súd nemohol aktuálne primerane vyhodnotiť, keďže išlo o nepreukázané tvrdenie matky. Poukázal na to, že rodina bývala v spoločnej domácnosti, otec matke zabezpečoval štúdium i pobyty na Slovensku, matka sa v čase trvania podľa nej udávaného psychického násillia neobrátila na príslušnú políciu, ani na iné príslušné orgány v mieste ich spoločného bydliska, z ktorých záznamov by tvrdené skutočnosti mohli byť preukázané. O trovách konania účastníkov rozhodol podľa § 146 ods. 1 písm. a/ O.s.p. a o trovách štátu rozhodol podľa § 141 ods. 2 O.s.p.

Krajský súd v Bratislave na odvolanie matky maloletej uznesením z 25. januára 2011 sp.zn. 11 CoP 10/2011 uznesenie súdu prvého stupňa ako vecne správne potvrdil. Žiadnemu z účastníkov nepriznal právo na náhradu trov odvolacieho konania. V odôvodnení rozhodnutia sa stotožnil so skutkovými a právnymi závermi súdu prvého stupňa. Pokiaľ ide o matkou uvádzané dôvody odvolania, s týmito sa nestotožnil. V prvom rade sa nestotožnil s námietkami matky

ohľadne porušenia jej procesných práv ako účastníčky konania. V tejto súvislosti poukázal na príslušné ustanovenia Dohovoru, sledujúce zmysel a cieľ Dohovoru, ktorým je zabezpečenie okamžitého návratu maloletého dieťaťa, ktoré ustanovenia majú prednosť pred príslušnými ustanoveniami Občianskeho súdneho poriadku, v súvislosti s dodržaním lehoty na prípravu pojednávania. Navyiac poukázal na to, že matka a jej právna zástupkyňa boli riadne predvolané na pojednávanie, bol im daný priestor na vyhotovenie kópií – príloh založených otcom do spisu, ako aj priestor na vyjadrenie sa k veci na nariadenom pojednávaní. Pokiaľ prvostupňový súd nevyhovел návrhu matky na vykonanie ňou navrhnutých dôkazov, toto v žiadnom prípade nemožno považovať za odňatie možnosti konať pred súdom. O tom, ktoré dôkazy v rámci zisťovania skutkového stavu vykoná, rozhoduje súd, nie účastník konania, preto nevykonanie účastníkom navrhnutých dôkazov nemožno považovať za porušenie práva na riadny a spravodlivý proces. Nestotožnil sa ani s námietkou matky, že nevykonanie ňou navrhnutých dôkazov v danej veci malo za následok neúplné zistenie skutkového stavu, konkrétne vo vzťahu k čl. 13 ods. 1 písm. b/ Dohovoru, keďže matka v konaní neposkytla žiadne relevantné dôkazy, ktoré by aplikáciu tohto ustanovenia umožňovali. Rozsah dokazovania, ktoré matka požadovala vykonať, prekračuje rámec Dohovoru; na dokazovanie, ktorého sa matka dožaduje, bude príslušný súd v mieste obvyklého pobytu dieťaťa a rodičov, pokiaľ rodičia neobnovia spolužitie, t.j. súd, v mieste ktorého rodičia žili, pracovali, majú priateľov, nachádzajú sa tam inštitúcie, s ktorými boli rodičia v kontakte, a ktoré budú môcť zaujať stanovisko k tvrdeniam rodičov v tomto smere. Pokiaľ matka v odvolaní súdu prvého stupňa vytkla nesprávne skutkové zistenia na základe vykonaných dôkazov vo vzťahu k čl. 3 Dohovoru, ani s takýmto jej tvrdením sa odvolací súd nestotožnil. Konanie o návrat nie je konaním o výkone rodičovských práv a povinností, t.j. nerieši, ktorý z rodičov má lepšie podmienky a predpoklady na riadnu výchovu maloletého dieťaťa. Na takéto konanie a rozhodnutie je príslušný súd, v obvode ktorého má maloleté dieťa obvyklý pobyt. Nariadenie návratu neznamena ani odtrhnutie dieťaťa od matky, keďže matka má právo vrátiť sa s maloletou do Š., kde v prípade, že s otcom maloletej neobnovia spolužitie, môže situáciu riešiť právnymi prostriedkami. Nariadenie návratu neznamena ani odlúčenie maloletej od príbuzných matky, keďže je zrejme, že matka s maloletou až do jej odchodu na Slovensko dňa 21. júla 2010 vždy so súhlasom otca opakovane navštevovala svojich príbuzných na Slovensku. O náhrade trov odvolacieho konania rozhodol podľa § 146 ods. 1 písm. a/ O.s.p. v spojení s § 224 ods. 1 O.s.p.

Proti tomuto uzneseniu krajského súdu podala dovolanie matka maloletej, žiadala ho spolu s uznesením prvostupňového súdu zrušiť a vec vrátiť súdu prvého stupňa na ďalšie konanie. Dovolanie odôvodnila tým, že v konaní došlo k procesným vadám, ktorými jej bola odňatá možnosť konať pred súdom (§ 237 písm. f/ Občianskeho súdneho poriadku – ďalej len „O.s.p.“), ako aj k iným vadám, ktoré mali za následok nesprávne rozhodnutie vo veci (§ 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p.). Predovšetkým súdu prvého stupňa vytkla porušenie ustanovení § 114 ods. 2 a § 115 ods. 2 O.s.p., keďže jej spolu s návrhom na začatie konania neboli doručené prílohy, ktoré celý návrh tvorili a nebola jej daná ani dostatočná možnosť sa pripraviť na pojednávanie nariadené na deň 11. novembra 2010, keď predvolanie na toto pojednávanie spolu s návrhom jej boli doručené dňa 9. novembra 2010. Preto prostredníctvom svojej právnej zástupkyne žiadala aj o odročenie pojednávania, súd prvého stupňa však jej žiadosť neakceptoval a pojednávanie dňa 11. novembra 2010 sa uskutočnilo v jej neprítomnosti. Aj keď oba sudy nižšieho stupňa sa s jej námietkami v tejto súvislosti vysporiadali tak, že ide o konanie v zmysle Haagskeho dohovoru, v ktorom je potrebné konať zrýchleným spôsobom, podľa dovolateľky ani zrýchleným postupom však súd nemôže odňať účastníkovi jeho procesné práva a povinnosti a nesplniť zákonom predpokladané požiadavky na spravodlivý súdny proces. Okrem toho vyslovila presvedčenie, že rozhodnutím vo veci bez vyjadrenia kolízneho opatrovníka maloletej, ktorý nebol vypočutý na pojednávaní dňa 11. novembra 2010 (v dovolaní je zrejme omylom uvedený dátum 9. novembra 2010 – pozn. dovolacieho súdu) a nebol prítomný ani na ďalšom pojednávaní, bola odňatá možnosť konať pred súdom aj samotnej maloletej. V ďalšej časti dovolania matka maloletej prvostupňovému i odvolaciemu súdu vytkla, že ich rozhodnutia nie sú ani v súlade so záujmami maloletej a vychádzajú z nedostatočne zisteného skutkového stavu. V tejto súvislosti poukázala na preambulu a čl. 13 Dohovoru, ako aj na čl. 3 ods. 1, 2, čl. 7 ods. 1, 2, čl. 9 ods. 2 a čl. 29 Dohovoru o právach dieťaťa (publikovaný v zbierke zákonov č. 104/1991) a uviedla, že je nemysliteľné nariadiť návrat maloletej tam, kde by starostlivosť o ňu vykonávala opatrovateľka (ako to uviedol otec vo svojej výpovedi) a osoba (t.j. otec – pozn. dovolacieho súdu), ktorá sa dopúšťala psychického a sexuálneho násillia na matke maloletej. Vzhľadom na vek maloletej a skutočnosť, že matka sa o ňu stará od jej narodenia, je zrejme, že úloha matky v živote maloletej, v procese jej výchovy a starostlivosti, je nezastupiteľná. Otec maloletej nemá vytvorené podmienky, aby maloletej poskytol také zabezpečenie (ako materiálne,

tak aj citové) v takom rozsahu, ako je maloletá v súčasnosti zabezpečená u matky. Pokiaľ prvostupňový súd na pojednávaní dňa 18. novembra 2010 návrh na vykonanie ďalšieho dokazovania zamietol a nemal potrebu ďalej skúmať podmienky, za akých by mohol byť návrat dieťaťa realizovaný, prišlo podľa názoru matky k postupu súdu, kedy je súdne rozhodnutie vyslovené z formálnych dôvodov, bez zreteľa na maloletú a dopadov takéhoto rozhodnutia na ňu, čo je v príkrom rozpore s právami na ochranu dieťaťa. Maloletá sa narodila na Slovensku, je slovenskou štátnou občiankou a od jej narodenia je jej pobyt evidovaný na Slovensku. Maloletá ani neovláda Š. jazyk, nakoľko sa jej otec od jej ranného detstva nevenoval ani v takom rozsahu, aby sa maloletá naučila aspoň základy. Otec si voči maloletej neplní ani zákonnú vyživovaciu povinnosť, čo viedlo až k podaniu trestného oznámenia pre trestný čin zanedbania povinnej výživy. Pobyt matky a maloletej v Š., ktorý sa zakladal na vyhrážkach pre prípad, že by matka s maloletou opustila otca maloletej, sa nedá nazvať dohodou rodičov o pobyte maloletej či matky. Práve naopak, išlo o porušenie dohody zo strany otca.

Otec vo svojom písomnom vyjadrení k dovolaniu toto navrhol odmietnuť.

Kolízny opatrovník sa k dovolaniu nevyjadril.

Najvyšší súd Slovenskej republiky uznesením z 22. marca 2011 sp.zn. 4 Cdo 33/2011 (ďalej len „uznesenie najvyššieho súdu“) dovolanie matky maloletej odmietol, účastníkom náhradu trov dovolacieho konania nepriznal. Po preskúmaní prípustnosti dovolania z hľadiska § 239 ods. 1 a 2 O.s.p. dospel k záveru, že uznesenie odvolacieho súdu nespĺňa žiadnu z možností prípustnosti dovolania podľa tohto ustanovenia. V súlade s § 242 ods. 1 O.s.p. obligatórne skúmal prípustnosť dovolania z hľadiska väd uvedených v § 237 O.s.p. V odôvodnení svojho rozhodnutia sa osobitne zaoberal vadami konania namietanými dovolateľkou, že jej a maloletej bola odňatá možnosť konať pred súdom (§ 237 písm. f) O.s.p.). Dospel pritom k záveru, že dovolateľka namietala vady neopodstatnene. K dovolateľkou namietanému odňatiu možnosti konať pred súdom (§ 237 písm. f) O.s.p.), ktorá mala spočívať v porušení ustanovení § 114 ods. 2 a § 115 ods. 2 O.s.p. dovolací súd uviedol, že podmienka prípustnosti dovolania z tohto dôvodu nie je splnená v prípade, ak sa účastníkovi odňala možnosť konať pred súdom len pre časť konania do takej miery, že účastník následne mohol uplatniť svoj vplyv na výsledok konania

napríklad tým, že mohol podať proti rozsudku (rozhodnutiu), ktorý mu bol riadne doručený, odvolanie (R 39/1993). V preskúmvanej veci ohľadom namietaného porušenia § 114 ods. 2 O.s.p. mal dovolací súd z obsahu spisu preukázané, že matke maloletej bol súdom prvého stupňa doručený návrh na začatie konania bez príloh. Avšak následne, 10. novembra 2010, ešte pred prvým pojednávaním, splnomocnená zástupkyňa matky už mala k dispozícii aj všetky prílohy pripojené otcom k návrhu. S namietaným porušením § 115 ods. 2 O.s.p. súdom prvého stupňa sa dovolací súd stotožnil. Uviedol, že zákonom stanovená lehota päť dní na prípravu pojednávania má síce poriadkový charakter (môže byť skrátená napr. v jednoduchej, na prípravu nenáročnej veci), v žiadnom prípade však nemôže byť skrátená natoľko, aby účastník nemal dostatok času na prípravu na pojednávanie. Ak by sa tak stalo, mohlo by v konkrétnom prípade ísť o postup, ktorým súd odňal účastníkovi možnosť konať pred súdom. V danej veci, ktorá nie je jednoduchá, podľa názoru dovolacieho súdu, aj keď ide o konanie podľa Dohovoru, v zmysle ktorého je potrebné konať zrýchleným postupom, skrátenie lehoty na prípravu na prvé pojednávanie 11. novembra 2010, na ktoré bola matka maloletej predvolaná 9. novembra 2010, neprichádzalo do úvahy a bolo v rozpore s účelom tejto lehoty, t.j. s možnosťou matky kvalifikovane sa na toto pojednávanie pripraviť (bez ohľadu na skutočnosť, že plnomocenstvo na zastupovanie v konaní udelila matka advokátke už 30. novembra 2010). Preto pokiaľ súd prvého stupňa neakceptoval ospravedlnenie neúčasti matky a jej splnomocnenej zástupkyne na pojednávaní 11. novembra 2010 a napriek ich žiadosti o odročenie tohto pojednávania z dôvodu nedodržania lehoty na jeho prípravu postupoval podľa § 101 ods. 2 O.s.p., jeho postup nebol správny a v danom štádiu konania odňal matke maloletej možnosť konať pred súdom. Avšak podľa názoru dovolacieho súdu bolo pre posúdenie otázky existencie procesnej podmienky prípustnosti dovolania podľa § 237 písm. f) O.s.p. z tohto dôvodu rozhodujúce, že napriek meritórnemu konaniu súd prvého stupňa pojednávanie 11. novembra 2010 odročil na 18. novembra 2010, na ktoré pojednávanie boli matka a jej splnomocnená zástupkyňa riadne predvolané, na tomto pojednávaní aj boli prítomné, rovnako ako otec a jeho splnomocnený zástupca, splnomocnená zástupkyňa matky založila do spisu rozsiahle písomné vyjadrenie k návrhu aj s prílohami, matka bola vypočutá a mala možnosť vyjadriť sa k výpovedi otca a klásť mu otázky. Za tejto situácie preto konštatoval, že už súd prvého stupňa takto napravil svoje predchádzajúce procesné pochybenie. Zároveň poukázal na to, že následne matka mala možnosť uplatniť svoj vplyv na výsledok konania tým, že proti riadne doručenému rozhodnutiu súdu prvého stupňa podala odvolanie,

pričom v rámci odvolacieho konania sa s námietkami matky odvolací súd vysporiadal. Preto, podľa názoru dovolacieho súdu, v tomto smere dovolateľkou namietaným postupom súdov jej nebola odňatá možnosť konať pred súdom v zmysle § 237 písm. f) O.s.p. Ani matkou namietané nevykonanie ňou navrhovaných dôkazov nepovažoval dovolací súd za postup, ktorým jej súd odňal možnosť konať, pričom poukázal na správne konštatovanie odvolacieho súdu, že je vecou rozhodnutia súdu, ktoré z účastníkmi označených dôkazov vykoná (§ 120 ods. 1 O.s.p.). Nakoniec podľa názoru dovolacieho súdu nebola postupom súdu odňatá možnosť konať pred súdom ani maloletej tým, že súd prvého stupňa ani na jednom z pojednávaní nevyočul kolízneho opatrovníka maloletej, keď mal z obsahu spisu preukázané, že kolízny opatrovník maloletej sa napriek riadne vykázanému doručeniu predvolania ani na jedno z pojednávaní nedostavil, svoju neúčast' ani raz neospravedlnil a nepožiadal ani o odročenie pojednávania z dôležitého dôvodu. Súdu prvého stupňa preto nebránilo postupovať v konaní aj bez jeho účasti v zmysle § 101 ods. 2 O.s.p. Ďalšími dôvodmi dovolania, ktorými by sa dovolací súd mohol zaoberať len za podmienky, že dovolanie je procesne prípustné, sa dovolací súd nemohol zaoberať, keďže o takéto dovolanie (procesne prípustné) v preskúmanom prípade nešlo. O náhrade trov dovolacieho konania dovolací súd rozhodol podľa § 243b ods. 5 O.s.p. v spojení s § 224 ods. 1 O.s.p. a § 146 ods. 1 písm. a) O.s.p.

Na základe sťažnosti matky maloletej a maloletej pre namietané porušenie základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, základného práva na rovnosť účastníkov súdneho konania podľa čl. 47 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky, základného práva na prerokovanie vecí v prítomnosti účastníka konania a základného práva vyjadriť sa ku všetkým vykonávaným dôkazom podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, práva na zohľadnenie záujmu dieťaťa pri činnosti súdu podľa čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa, práva na ochranu a starostlivosť nevyhnutnú pre blaho dieťaťa podľa čl. 3 ods. 2 Dohovoru o právach dieťaťa a práva dieťaťa formulovať vlastné názory a byť vypočutý v súdnom konaní podľa čl. 12 ods. 1 a 2 Dohovoru o právach dieťaťa uznesením najvyššieho súdu, Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) nálezom z 13. decembra 2011 sp.zn. III. ÚS 454/2011 (ďalej len „nález“) vyslovil, že

1/ základné právo matky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, základné právo na rovnosť účastníkov súdneho konania podľa čl. 47 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky, základné právo na prerokovanie veci v prítomnosti účastníka konania a základné právo vyjadriť sa ku všetkým vykonávaným dôkazom podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky porušené nebolo,

2/ základné právo maloletej na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, základné právo na rovnosť účastníkov súdneho konania podľa čl. 47 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky, základné právo na prerokovanie veci v prítomnosti účastníka konania a základné právo vyjadriť sa ku všetkým vykonávaným dôkazom podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, právo na zohľadnenie záujmu dieťaťa pri činnosti súdu podľa čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa, právo na ochranu a starostlivosť nevyhnutnú pre blaho dieťaťa podľa čl. 3 ods. 2 Dohovoru o právach dieťaťa a právo dieťaťa formulovať vlastné názory a byť vypočutý v súdnom konaní podľa čl. 12 ods. 1 a 2 Dohovoru o právach dieťaťa uznesením najvyššieho súdu porušené bolo,

3/ uznesenie najvyššieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie a

4/ najvyšší súd zaviazal k povinnosti uhradiť trovy právneho zastúpenia maloletej v sume 261,82 eur na účet jej advokátky do dvoch mesiacov od právoplatnosti rozhodnutia.

V odôvodnení nálezu ohľadom druhého výroku, ktorým bolo uznesenie najvyššieho súdu zrušené, ústavný súd uviedol, že rozhodnutiu súdu vo veci samej musí predchádzať činnosť súdu zameraná na spoľahlivé zistenie skutkového stavu – dokazovanie zodpovedajúce garanciam spravodlivého súdneho konania v zmysle čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, najmä garanciam obsiahnutým v princípe rovnosti zbraní a práve na kontradiktórne konanie (I. ÚS 52/03). Ďalej uviedol, že pri rozhodovaní o návrate dieťaťa do iného zmluvného štátu Dohovoru musia súdy vychádzať zo starostlivo zisteného skutkového

stavu, že dôvody, ktoré by mohli eliminovať návrat dieťaťa do miesta bydliska v inom členskom štáte, musia byť zistené a objasnené natoľko dostatočne, aby posúdenie (ne)navrátenia maloletého dieťaťa nevychádzalo iba z vyjadrení a dôkazov produkovaných jedným účastníkom súdneho konania (v konkrétnom prípade otca maloletého dieťaťa), ale aby aj druhej strane (maloletému dieťaťu a jeho matke) bola poskytnutá súdna ochrana spočívajúca vo vytvorení podmienok na uplatnenie základných práv a slobôd. Z dohovoru o právach dieťaťa, ktorý zaväzuje aj Slovenskú republiku, vyplýva pozitívny záväzok štátu urobiť opatrenia, prostredníctvom ktorých sa každému dieťaťu zabezpečí možnosť uplatniť svoje práva zaručené týmto dohovorom (II. ÚS 47/97). Ak je účastníkom konania maloleté dieťa, súd môže jeho názor zisťovať, ak je s ohľadom na vek a rozumovú vyspelosť schopné samostatne ho vyjadriť, nielen jeho výsluchom na pojednávaní, ale aj prostredníctvom príslušného orgánu sociálnoprávnej ochrany detí. Je vecou súdu, ktorý zo spôsobov na zistenie názoru maloletého dieťaťa v konaní zvolí. S poukazom na povinnosť súdu upravenú v § 100 ods. 3 O.s.p., ústavný súd vyhovel sťažnosti sťažovateľky (matky), spočívajúcej v tom, že nevypočutím kolízneho opatrovníka maloletej, bola maloletej odňatá možnosť konať pred súdom, v dôsledku čoho došlo k porušeniu jej práv. Zo spisu okresného súdu mal ústavný súd preukázané, že súd prvého stupňa nezistil názor maloletej prostredníctvom príslušného orgánu sociálnoprávnej ochrany detí. Poukázal pritom na vyjadrenie kolízneho opatrovníka k odvolaniu matky maloletej (č.l. 288), v ktorom kolízny opatrovník uviedol, že ak by návrat dieťaťa predstavoval vážne riziko pre jeho ďalší vývoj a toto riziko by bolo čo len značné, prikláňa sa k odvolaniu matky a súhlasí s jej právnou zástupkyňou, aby súd nenariadil návrat dieťaťa do krajiny obvyklého pobytu a vec vrátil súdu prvého stupňa na nové konanie. Z vyjadrenia kolízneho opatrovníka pritom nevyplýva, či zistil existenciu vážneho nebezpečenstva, že návrat by maloletú vystavil fyzickej alebo duševnej ujme alebo ju inak priviedol do neznesiteľnej situácie, ani to, ako sa maloletá po premiestnení z krajiny obvyklého pobytu adaptovala na nové prostredie. Podľa názoru ústavného súdu nemôže byť zodpovednosť kolízneho opatrovníka nahradená odkazom na vyjadrenie matky maloletej bez toho, aby sám aktívne zastúpil záujmy maloletého dieťaťa. Ústavný súd prisvedčil matke maloletej, že kolízny opatrovník maloletej, v tak citlivej veci, akou návrat maloletej do krajiny obvyklého pobytu nepochybne je, nebol vypočutý na žiadnom pojednávaní. Nesúhlasil so záverom najvyššieho súdu, že všeobecné súdy mohli v danej veci podľa § 101 ods. 2 O.s.p. vec prejednať v neprítomnosti kolízneho opatrovníka a prihliadnúť pritom na obsah spisu

a dosiaľ vykonané dôkazy. Poukázal pritom na § 53 ods. 1 O.s.p., ktoré ustanovenie umožňuje všeobecnému súdu uložiť poriadkovú pokutu tomu, kto marí základné práva iného účastníka konania alebo kto hrubo sťažuje postup konania tým, že sa neustanoví na súd, hoci naň bol riadne a včas predvolaný a svoju neprítomnosť neospravedlnil včas a vážnymi okolnosťami. Uviedol, že uvedená možnosť ostala súdmi nevyužitá. Podľa názoru ústavného súdu ako prvostupňový súd, tak aj odvolací súd a dovolací súd, mali vzhľadom na predmet posudzovaného konania venovať postupu v tejto veci zvýšenú pozornosť. V okolnostiach danej veci ústavný súd vyhodnotil nevypočutie maloletej ako účastníčky konania hoci aj prostredníctvom príslušného orgánu sociálnoprávnej ochrany detí za postup, ktorým jej bola odňatá možnosť konať pred súdom, čo je dovolacím dôvodom podľa § 237 písm. f) O.s.p. Keďže jej ako účastníčke konania nebola poskytnutá spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov, ústavný súd dospel k záveru, že uznesením najvyššieho súdu boli porušené jej základné práva uvedené v bode 2 výroku nálezu ústavného súdu. Pretože na ochranu týchto práv maloletej bolo potrebné v danej veci rozhodnutie najvyššieho súdu vrátiť na ďalšie konanie, ústavný súd rozhodnutie nielen zrušil, ale ho aj vrátil najvyššiemu súdu na ďalšie konanie s tým, že v ďalšom konaní je najvyšší súd viazaný právnym názorom ústavného súdu vysloveným v jeho náleze.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zrušení jeho predchádzajúceho uznesenia nálezhom ústavného súdu, bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 O.s.p.) prejednal opätovne dovolanie podané matkou maloletej.

Viazaný právnym názorom ústavného súdu (§ 56 ods. 6 zákona č. 38/1993 Z.z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov), vzhľadom na túto viazanosť vychádzal z toho, že dovolanie matky maloletej je procesne prípustné a súčasne i dôvodné, keď bolo ústavným súdom konštatované odňatie možnosti maloletej konať pred súdom tým, že ju súdy nevypočuli, ktorá vada je dovolacím dôvodom podľa § 237 písm. f) O.s.p.

Podľa § 100 ods. 3 O.s.p., ak je účastníkom konania maloleté dieťa, ktoré je schopné s ohľadom na vek a rozumovú vyspelosť vyjadriť samostatne svoj názor, súd na jeho názor prihliadne. Názor maloletého dieťaťa súd zisťuje prostredníctvom jeho zástupcu alebo

príslušného orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, alebo výsluchom maloletého dieťaťa aj bez prítomnosti rodičov alebo iných osôb zodpovedných za výchovu maloletého dieťaťa.

V čl. 12 Dohovoru je upravená povinnosť zmluvného štátu, v ktorom sa dieťa nachádza, nariadiť okamžite návrat dieťaťa do krajiny obvyklého pobytu, ak bolo dieťa neoprávnenne premiestnené alebo zadržané a v deň začatia konania pred justičným alebo správnym orgánom zmluvného štátu, v ktorom sa dieťa nachádza, neuplynula odo dňa neoprávneného premiestnenia alebo zadržania lehota jedného roka. Rovnako sa nariadi tento návrat aj vtedy, keď sa konanie začalo po uplynutí uvedenej lehoty, okrem prípadu, že sa preukáže, že dieťa sa už zžilo s novým prostredím.

V čl. 13 Dohovoru je upravená možnosť zmluvného štátu nenariadiť návrat dieťaťa v taxatívne uvedených prípadoch (napr., že existuje vážne nebezpečenstvo, že návrat by dieťa vystavil fyzickej alebo duševnej ujme alebo ho inak priviedol do neznesiteľnej situácie). Jedným z dôvodov, pre ktorý môže zmluvný štát odmietnuť nariadiť návrat dieťaťa do krajiny obvyklého pobytu, je aj nesúhlas dieťaťa s návratom. Musí však ísť o dieťa, ktoré dosiahlo vek a stupeň vyspelosti, v ktorom je vhodné zohľadniť jeho názory. Pri hodnotení okolností uvedených v čl. 13 Dohovoru justičné a správne orgány vezmú do úvahy informácie o sociálnom prostredí dieťaťa, ktoré poskytol ústredný orgán alebo iný príslušný orgán štátu obvyklého pobytu dieťaťa.

So zreteľom na uvedené a v súlade s nálezom ústavného súdu bude v ďalšom konaní úlohou súdu prvého stupňa maloletú ako účastníčku konania vypočuť. V zmysle Dohovoru o právach dieťaťa bude súd povinný postupovať diferencovane s ohľadom na rozumovú schopnosť maloletej vnímať priebeh konania. Názor maloletého dieťaťa môže byť pre posúdenie rozhodujúcich skutočností relevantný, avšak súd musí v každom jednotlivom prípade citlivo zvážiť dosah jeho výpovede najmä s ohľadom na jeho vek, rozumovú, ale i emocionálnu vyspelosť. V predmetnej veci zistí súd názor maloletej buď prostredníctvom ustanoveného zástupcu maloletej (kolízneho opatrovníka, orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately), alebo samotným výsluchom maloletej, a to buď v prítomnosti rodičov, alebo v neprítomnosti rodičov. Ktorý konkrétny prostriedok na zabezpečenie názoru maloletej súd

v predmetnej veci zvolí, bude závisieť od všetkých ním posúdených okolností prípadu. Po posúdení, ako už bolo vyššie uvedené, s ohľadom na vek, rozumovú a emocionálnu vyspelosť maloletej vyjadriť samostatne svoj názor (či už priamo alebo prostredníctvom orgánu), súd zväží, či na jej názor prihliadne. Zároveň vezme zreteľ aj na všetky ďalšie vykonané dôkazy a skutočnosti, ktoré počas konania vyšli najavo, ktoré vyhodnotí jednotlivo i v ich vzájomnej súvislosti. Na zistený skutkový stav aplikuje príslušné právne predpisy, Dohovor, ktorým je Slovenská republika viazaná a ktorý má prednosť pred vnútroštátnou právnou úpravou. Zároveň bude jeho úlohou venovať zvýšenú pozornosť odôvodneniu svojho rozhodnutia tak, aby bolo presvedčivé, to je, aby z neho bolo pre oboch rodičov zrejmé, že bolo rozhodnuté v záujme ich maloletej dcéry, v súlade s jej právami dieťaťa, ktoré budú tiež rešpektovať, uvedomiac si, že sama maloletá to má o to ťažšie, že je dieťaťom rodičov, z ktorých každý je občanom iného štátu a že oveľa dôležitejší, ako autoritatívne rozhodnutie štátneho orgánu, je ich rodičovský prístup, rešpektujúci práva svojho dieťaťa.

Skutočnosť, že v konaní došlo k procesnej vade podľa § 237 písm. f/ O.s.p. je okolnosťou, pre ktorú musí dovolací súd napadnuté rozhodnutie vždy zrušiť, pretože rozhodnutie vydané v konaní postihnutom procesnou vadou, nemôže byť považované za správne.

Pokiaľ dovolateľka v dovolaní vytýkala odňatie možnosti konať pred súdom aj z dôvodov porušenia ustanovení § 114 ods. 2 a § 115 ods. 2 O.s.p., dovolací súd ohľadom týchto dovolacích dôvodov poukazuje na už vyššie uvedené odôvodnenie ich neopodstatnenosti.

Dovolací súd z dôvodu vyššie uvedeného zrušil napadnuté rozhodnutia a vec vrátil súdu prvého stupňa na ďalšie konanie (§ 243b O.s.p.) bez toho, aby pristúpil k posúdeniu opodstatnenosti ďalších námietok dovolateľky.

V novom rozhodnutí rozhodne súd znova o trovách pôvodného a dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3:0.

P o u ě n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 22. marca 2012

JUDr. Ľubor Šebo, v.r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia: Dagmar Falbová